

*OH, WAT LIJKEN ZE OP ELKAAR!
OVER LETTERS DIE OP ELKAAR LIJKEN*

Mijn eerste reis naar Afrika bracht mij tot diep in de bush aan de rand van de Sahel. Ik was te gast in een dorp waar alle mensen zwart waren, op één na. Die ene was mijn zus die daar werkte. Ze stelde mij voor aan chieft Djoumé en Isa van de dokterspost. En aan Auwa en Tjotjero, de beide inheemse vroedvrouwen en aan Nèmè en Ruthie die de medicijnen beheerden. Ik had de grootste moeite al deze mensen uit elkaar te houden, vooral als ik ze in het dorp tegenkwam.

Soms gaf mijn zus aanwijzingen: Ruthie is de langste vrouw van het dorp en niemand heeft zulke kromme benen als Tjotjero. Dat hielp! Ik leerde letten op de verschillen die men mij aanwees. En ik bedacht zelf ezelsbruggetjes die soms wel, maar vaker juist niet hielpen omdat ik nog geen overzicht had. Na drie weken kende ik toch al wel veel mensen uit dit dorp. Maar de verschillen tussen Auwa en Tjotjero waren en bleven klein. Het feit dat ik tegelijkertijd met deze beide vrouwen kennis had gemaakt maakte het extra moeilijk om ze uit elkaar te houden.

Daar komt nog bij dat ik vanuit mezelf geneigd ben te letten op veranderlijke dingen. Dat ontdekte ik toen ik met een vriendin vanuit de parkeergarage onder Hoog Catharijne het winkelcentrum inliep. Ik draaide me na 30 meter om, en zei: 'Goed onthouden, bij de etalage met de rode jurken moeten we er straks weer in.' Ze begon te lachen en zei: 'Ja, dat is de beste manier om de weg kwijt te raken. Jij richt je op dingen die veranderen kunnen. Straks komt de etaleur en hangen er groene jurken. Mooi dat jij dan je auto niet meer terugvindt.'

Daar moest ik even over nadenken. En ja, ze had gelijk. Ik let bij het onthouden van een weg op het paard in de wei en de racefiets tegen het huis. Bij mensen doe ik dat ook: die man met die rode trui, of met die snor. Dat komt, verklaarde die vriendin, omdat jij creatief bent. Creatieve mensen zijn eropuit om dingen te veranderen. Dus die letten vooral op veranderlijke dingen, want daar kunnen ze met hun creativiteit iets mee. Wat vaststaat is niet interessant voor ze.

En zo leerde het gewone leven mij om mijn leerlingen te helpen het onderscheid te maken tussen al die 34 verschillende lettertekens. Dat leverde enkele vuistregels op:

- 1 Begin niet met een bak vol letters, met een woord of een zin om van daaruit een letter visueel te discrimineren, maar bied elke letter geïsoleerd aan. (Ga niet meteen het dorp in, maar maak eerst kennis met de chief, dan met zijn vrouw en daarna met...)
- 2 Wijs op de unieke en stabiele kenmerken van de letter die wordt aangeleerd: de z heeft een streepje, een schuine lijn en weer een streepje. De oe bestaat uit een rondje en dan een streepje met een open rondje. (Kromme benen? Tjotjero!)
- 3 Begin met de grote verschillen en creëer tijd tussen het aanleren van letters die op elkaar lijken wanneer het beeld gespiegeld of gekeerd wordt, zoals de f en de t, de s en de z, de p en de b en de d. Dat geldt ook voor letters die wat hun klank betreft dicht bij elkaar liggen: de b en de w, de eu en de ui, de s en de z, de v en de f. Leerkrachten die zelf moeite hebben de stemhebbende v anders te laten klinken dan de stemloze f zullen hier extra attent op zijn.
- 4 Voorkom het spiegelen en omkeren van letterbeelden door de letters altijd in de juiste positie aan te bieden. (Geen spelletjes dus waarbij de leerlingen tegenover elkaar zitten.)
- 5 Zorg dat de aanwijzingen zo duidelijk zijn dat de leerling niet eigen ezelsbruggetjes hoeft te bedenken, want daarmee kan hij de mist ingaan. (Die rode letter is een aa.)
- 6 En ten slotte nog dit: leer de oe eerder aan dan de korte ò, de aa eerder dan de korte à en de ie eerder dan de i. Waarom? Omdat je dan, enkel door gebruik te maken van de volgorde van aanbieden kunt voorkomen dat leerlingen ò-è gaan zeggen tegen de oe, of à-à tegen de aa of i-è tegen de ie.

Is voorkomen niet beter dan remediëren?